

je a legbiztosabban, és reménydúsabban fejlődhetik. És igen czélszerűen: mert a nyilvánosság a társaságos életnek egy olly hív tüköre, hova egyedek, mikint társulatok, bizton benézhetnek, czéljaik, vállalatjaik, elveik ferdeségével, vagy jogszerűségével közelebbről meg ismerkedhetnek. — A nyilvánosság kora — kora a tanultsággal teljes bírálatnak is, mellynek nyílt könyvéből a legezészerűbbet és a legüdvösebbet olvashatjuk ki. Örülni kell valóban, hogy honunkban is már valahára a nemzeti ügy játsza a főszerepet. Ma már jobbra honi érdekes események — ha nem annyira életbavágók is — foglalják el ujság-hasábjainkat: és ez igen czélszerű: mert egy nemzetnek élete egy színmű, mellyben a mellékes cselekvények is működnek az egésznek hatására s kifejlésére: így a kisebbeszerű események is befolyással vannak a népetel szilárdabb fejlődésére. Ezen elveknél fogva, mint a nyilvánosságnak barátja, jónak láttam egyházi gyűléseinkből is közölni némely érdekesebb jeleneteket. I. Miatán egybegyűltek egyházi és világi férfaink, az annyira dicséretes egyházi látogatásra kiküldött egyedek egyháznak kebelében események felől adak tudósításukat. Hosszú s untató volna itt elősorolni a panaszokat, mellyek számos egyházainktól beérkeztek, és mellyek felől czélszerűleg rendelkeztek: — itt csak azon legfőbb s aggasztó panaszt érintem, melly az elhanyagolt iskolák miatt a népnevelők ellen egyházi megyénk majd minden vidékeiről érkeztek. — Hazámiai! ezen honunkban elhanyagolt ügynél, a népnevelésnél, nem hallgathatok. Ezen keserítő panaszok — melly egyetemes panasz mindenfelé — magunk vagyunk okai, kik a nemzet szép koszorújába ohajtjuk magunkat befoglaltatni; mert előbb villant meg agyunkban azon eszme, hogy országosan pártoljunk színházat, mint népnevelés létesítéséről a század kívánati szerint gondoskodjunk. Elfeleltük, hogy a népnevelés a nemzetnek egy olly boldogság és kincsforrása, melly gazdag kamattal adná vissza a reá fordított figyelmet. — E volna az előhaladásnak egy nagy szellemi műhelye, mellyből minden rangfokon állók, közvetve vagy közvetlen hasznot élveznének. Most felekezeti különbség nélkül olly rossz lábon állnak, és tanítóink olly csekélyül ellátvák, hogy a test sürgetős szükségéit nemcsak ki nem elégíteni, de fölözgetni sem képesek; pedig hol kell nagyobb léleknyugalom, hol a test szükségéi ellen mentesítés, mint a tanításnál, nevelésnél és hol kell azon középútat fölkeresni s megtartani, mellyen a lelki béke sem az egykedvűség, sem a túlzott öröm által meg ne zavartassék. A test szükségéi mindig szigorúbbak mint a lelkiek. Ha ezek ki nem elégítvők, a léleknek békét nem engednek és hivatalos kötelességeit is kész ennek a sáfárkodó egyed fölálodni. Nem csuda hát, ha falusi iskolatanítóinkat is elvonja hivataloktól az arruli aggodalom, hogy holnap, mint családanya, mivel elégit ki a körülte zajongókat. Jobb helyzetet hazámiai a tanítóknak, hogy tanítson és tanulhasson! Ekkor érdemes és jobban képzett egyedek szentelendik majd magukat pályára, míg most az ugynevezett silányok, tudakosok sáfárkodnak nagyobb részben az erkölcs és tudomány gyöngyei közt. Távol legyen azonban, hogy a súlyt, melly a népnevelés elhanyagolása miatt sziveinket méltán nyomhatja, elhárítanám az iskolák jelen tanítóiról, kiknek lelkiösméretet és jellemet kellene mutatni érdekes hivatalukban szigorú helyzetek dacára is. Én fölteszem fölölök, hogy sokan közülök, kik most némely alacsony szenvedélyek miatt mulasztják el kötelességüket, jobb körülmények között pedig a több alkalom még inkább szíren lesz előttük. Én két osztályt ismerem jelenleg iskolatanítóinknak: az egyikben vannak, kik tudnának tanítani, de nem akarnak: a másikban azok, kik nem is akarnak, nem is tudnak. Mind két rendbeliek szigorú vizsgálatára vegyes küldöttséget nevezett e. megyénk, melly előtt tudományból és erkölcsből szigorúan megfognak hányatni. II. Több új eszmék között szönyegre került az egyházi gyűlések egy állandó helyeni tartása, hogy vándorolni a megye különböző vidékein ne kéntelenítettünk. Valóban üdvös czél, és honunk mind 4 kerületeiben ohajtandó az e. gyűléseknek középponton tartása. Így valahára nyilvánosabban tarthatnók tanácskozásainkat, és minden önzés, és zárkózottság gyanuját elhárítanánk magunkról. Illy középponton örömelevezettel fogadnók, ha más felekezeti türelembarátok, tudvák állandó helyeinket, meglátogatnának. De hála a század lelkének! a javítások eszméi szivarognak már egyházi igazságkörökbe is, és kezdjük levetkezni az avultság terhes bilincseit. Egyházi megyénk ezen üdvös terv kidolgozására szinte küldöttséget nevezte, mellynek föladatja leendő, az évenként kétszer tartatni szokott gyűlési költségek tökéjének miutoni beszerzése. Egyházi megyeinkben jelenleg 6 papi ugyanannyi világi ülnök van, kiket most senki sem kötelez gyűléseinken megjelenni, mert elnökileg soha sem neveztetnek ki a megjelendők kevés számuk miatt: tölök, kivált a világi ülnököktől, mostani híjános rendszerünk mellett alig is kívánhatjuk, hogy megjeljenek, mert többnyire falukon tartatnak gyűléseink, hol őket illendően szállással elnem láthatjuk: ez okból többször hon maradnak, és gyűléseink néptelenek, pedig állandó helyen, hiszem gyéren maradnának el. Az ülnökök csekély száma hozta szönyegre azon indítványt, hogy ülnökeink számát vagy nevelni, vagy a divatozó 6. számot is megszüntetni kellene, joga lévén minden tudományosan képzett protestans egyednek a szavazathoz. — Véleményem

szerint az első elvből kiindulva kell a dolgon segíteni, úgy pedig, hogy a most 6dik számú ülnökhöz kellene az elnökségtől szinte 6 rendkívülit választani szavazati joggal, kik közül minden rendes egyed halálával, a legrégebb rendkívüli lépjen helyébe. Ennek kettős hasznát latnám: u. m. megszűnének azon kellemetlenkedések, azon pártviták, mellyek ülnökök választásakor az egyházak kebelében keletkezni szoktak, továbbá teljesebb lévén az ülnökök száma, azon elnöki jog is támadhatna, mellynél fogva, hogy minden gyűlésre az elnököktől megnevezett ülnökök tartoznának megjelenni, s volnának elegendő egyedek a kiküldöttséghez is alkalmazandók. A másik elvnek, vagy az ülnökök egyetemes megszüntetésének barátja nem vagyok: mert ez által a pártoskodás elvek meletti csaták végtelenek volnának gyűléseinken, nem leendővén meghatározva kiket illet kizárólag a szavazati jog, és könnyen megismernék, hogy függetlenség vagy felsőbbektől függni nem akarás vádja alá vonnának bennünket, pedig különben is általános, de hibás véleményrőlünk, hogy elveink a protestantismuséi, egyed uralkodás, vagy főbektől függés elveivel nem igen egyezik. Maradjunk hát az eddigi rendszer mellett, de úgy, hogy rajta mindenesetre javításokat az idő kívánati szerint tegyünk. — III. Néhány papi pályát magunk eleibe tűzött ifjak a megvizsgálatás végett jelentek meg, figyelmet gerjesztvén a vizsgálati mód, melly eddigelé e. megyénkben szigorúbb lehet. Most azonban látván azt megyénk sok egyedei, hogy a papi hivatalhoz, mint valamely esalhatlan életmód raktárához sok ifjak benső vonzalom és hivattatás nélkül jönnek, szigorúbb vizsgálatot sürgettek, melly alá a megjelent ifjak rögtön alávetettek: ezen szigorúbb vizsgálati rendszer jövőre is meghagyatott. Én még a tudományokból vizsgálat mellé ohajtanám, azon papirendünket egykor bizonytalanságos szokást, hogy papi jelöltjeink adnak jelölt szónoki tehetségüknek is akkor, midőn magukat bekebelezetni kívánják és, mint Szemeré Bertalan ur igen jelesen kívánja, a szónoki tehetséggel nem bíró egyedek bíratnának elnökileg arra, hogy más életpályát választanának. Ekkor biztosítva volna a ref. lelkész állapotja is, míg most az ingó népkégytől függ főleg sorsa, mellynek nagyobb része pedig inkább előadást keres is, itél is, mint tudományt. És igaz van a népnek, mert ő reá nézve lehet csekélyebb tudománytal, de jó előadással valaki sikeres erkölestaniító. — Többnyire jeles tudományu papjaink előadás hiánya miatt kéntelenek a közép ingó kegyének szelvéseivel a bizonytalanság tengerén küszködni. — IV. Megyénkben igen sok csekély jövedelmű egyházak vannak, és lelkészeik igen csekélyül ellátvák. — Egyházi megyénkben kezd keletkezni azon eszme, hogy ezek összesatoltassanak, és a lelkészek a szegénység küzdelmeiből kiragadtassanak. Valóban hazámiai protestansok! ez egy szükséges és nélkülözhetlen föltét, hogy lelkészeinknek a világ előtt is némi tekintetet szerezzünk, lássuk el őket már valahára jobban, mint eddig voltak. Miért ne lehetne nálunk is egy lelkésznek 4—5 leányközsége, hol egy segédjével — vagy ifjonta maga is végezhetné a lelkészi tisztét? minek állanak minden falukban rongyos egyházaink, hol 5—6 háznép lakik? összevetett vállakkal díszeseket, és az idő viharaival is tovább daczolókat építhetnénk: ekkor sem szegény papjaink, sem romba hajló egyházaink szálkául nem állanának más felekezetiük szemökben, és vallásunk iránti közönyösséggel nem volna okok vádolni. — Az özvegyek sorsának biztosítási módja — az özvegyi pénztár-e. megyénkben keletkezik. Adná az ég, hogy kívánt sikerrel épülhetne föl.

☒ Veszprém tavaszutó 14kén. A Jelenkor című hírlapban legközelebb megjelent tudósításnál fogva Kopácsy József volt alispányunk helyébe a KK. és RR. senkit különösen ajánlani nem akarván — minden innen eredhető következtetés nélkül ez uttal — folyó hó 3kán kezdődött évnegyedes közgyűlésünkben költ hivatalos levélrel fogva nm. főispán urra bízták az igen sok alkalmas egyed közül helyettesítést. Hogy a közigazgatás késedelmet ne szenvedjen, sietett tisztelt főkérmányzónk a nemes megye ebbeli kívánságának megfelelni, mert már a főnérintett napon az e tárgyban választása megérkezvén, a még folyamatban lévő közgyűlésen föl is olvastatott, mellynél fogva Kun József táblabíró és időkori helyettes alispán ur kinevezésével, a nemrég megürült másod alispányi hivatal betöltetvén, tisztelt Kun József ur erről a szokott hit letétel és hivatala elfoglalása végett nyomban tudósítani rendeltetett. Ki az előbbi hivataloskodása alatt merített tárgy tapasztalásánál fogva biztos reményt nyújt, hogy már akkor megyénk helyzetével bőven föltaláljandja azon varázs kulesot, mellynek segedelmével a súlyegyet föntartani képes leendő.

☒ Pesti mészárosok és pékek. Közönséges panasz a mészárosokra, hogy nekik az új rendszer tágash mezőt nyitott a közönséget zsarolni: mert ki 2 font hús helyett 1 1/4 fontot, 3 helyett kettőt kapott, ha panaszra megy is, azzal utasítatik el: ott a mérték, meg kell mérni, és ha nincs meg, egészítesse ki. Hja! de ez nem megy, mert merjen csak valaki követelni, könnyen megtörténhetik, hogy — mint pár hónap előtt csakugyan megis történt — kutyákkal riasztandják ki a székéből. Csalfaságuk pedig — mondhatni — egész

szemtelenség
punál levő eg
tatván meg,
rajta érte, mi
földolani tör
teheti-e ezt n
sőt elmondhat
nak. Ennek t
vas sütemény
a tisztabuzán
szarvasok sü
ezt pedig nag
kik a liszt 12
het. Tegyük
közvélemény
latos — 1200
Ezen egy má
legénytartás,
fényűzés stb.
vé 15 frt, öss
péknek 15 fo
dolgot rostál
süteménye, m
ja 4 latot nyo
egy mázsa li
mészeskaláso
mikép a péke
mivel közöns
zési czikkél
6 frt 40 krral
kek még 80 p
gen: mert me
mibe sem kerü
egyéb sütemé
ben nem kapr
mas. — Valjo
centtel — noh
gény mezeig
☒ Zalab
gyában — eg
—nem áll a s

☒ Erdély
ban közlött
— Míg közö
történetileg s
nyait akadály
helyt az akad
zeteinket köz
tőkon van a s
zonban valam
hiszen az ide
ellentét fejt
talpazzuk a v
év octob. 2k
gyült 4810 fr
nt elköltetett.
hazai földabr
új ABC-t, 1
mutatást az o
költsegeire m
volna hasznos
tonnyomatás
szerűbb kész
Olvasó benn
gunk is tartu
hogy ha ma 5
kát szerezheti
génysege mi
ret a kezébe,
uraink! azt v
Összszéveve,
Iskoláinkba t
kaphassunk,
elkezdetni m
széles lábfol
jon ha válasz
eső bár 20 n
nyiségű viz l
peltünk, most
de részint m
hogy az igaz
mondjuk ezek
mólesző vol

szemtelenségig megy már: ugyanis mult hetekben a kecskeméti kapunál levő egyik székben egy városi tisztviselőnek eselődje csalatattván meg, a székállót a tisztviselő egy biztos kíséretében épen rajta érte, midőn a mérték nyelvét, mely meg vala kötve, hirtelen föloldani törekvék, miért a legény büntetést is kapott. — De kérdem teheti-e ezt mindenki? — A pékek pedig egy cseppel sem jobbak, sőt elmondhatni, a közönségen még nagyobb mértékben uzsoráskodnak. Ennek tanúságul épen kezünkben van egy 2 krajczáros szarvas sütemény, nehezsége nem több netto 2 $\frac{1}{2}$ latnál. Pedig jelenleg a tisztabuzának pesti méreje 8—9 forint, a lisztnek, melyből e szarvasok süttetnek, a boltos lisztkereskedőnél mázsája 14—15 frt: ezt pedig nagyon jól tudjuk, hogy a pékek nagyban vásárolván, nekik a liszt 12 forintnál többbe, sőt merjük állítani, annyiba sem jöhet. Tegyük tehát egy kis calculust és azután ítélje el a tárgyat a közvélemény. Egy mázsa lisztből illy kezünkben levő szarvas — 2 $\frac{1}{2}$ latos — 1200 darab készíthetjük, tesz ez 2 krajzával 40 váltó frtot. Ezen egy mázsa süteményre tehetni költséget: adó, napisziükség, legénytartás, házbér, lisztromlás és veszendőség, ruházat, kamat, fényezés stb. fejében — 10 frt, a liszt mázsája legmagasb árát véve 15 frt, összesen 25 forintot, mely a bevételből lehuatván, marad a péknek 15 forint azaz 80 procent tiszta nyeresége. — Épen midőn e dolgot rostálgatnánk, kezünkbe jő egy mézeskalácsos közönséges süteménye, melynek — noha fényüzési czikk — két krajczáros darabja 4 latot nyomott. Ezt is calculus alá vetettük, és tapasztaltuk, hogy egy mázsa lisztből 800 darab 3 latos sütemény válhatván, ebből a mézeskalácsos 26 frt 40 krt vehet be; költségét szinte a szerint, mikép a pékeknel számoltuk, 10 frtra tettük, lisztjének mázsáját, mivel közönségesb, 10 frtba vettük, miszerint kisült, hogy e fényüzési czikknel a midőn a mézeskalácsos egy mázsa süteménye mellett 6 frt 40 krral azaz mintegy 26 procenttel megelégszik, akkor a pékek még 80 procentnél is több tiszta nyereséget huznak a közönségen: mert meg kell jegyezni, hogy a pékeknek a tüzelék majd semmibe sem kerül, mivel ennek árát a szomszédoktól peesenye, kenyér és egyéb süteményekért bőven beveszik; a mézeskalácsosok pedig e részben nem kapnak pótlást, mert nekik illyesmit sütésül elfogadni tilalmas. — Valjon nem elégedhetnének-e meg a pékek is 25—26 procenttel — noha ez is fölötté sok, elég lenne 12 procent —? hiszen a szegény mezeigazda alig viradhat 2—3 procentre!

Zalából hozzánk érkezett két levelet a vegyesházasság tárgyában — egyiket Keszthelyről H—s, a másikat levágott névvel —nem áll a szerkesztőségnek hatalmában közleni.

Erdély. (Garasos intézet: folytatása a 38dik számunkban közölt czikknek). — Földadatunk nehezebb részére jutánk. — Míg közérdeki dolog vagy intézet hogylétét, körülményeit történetileg soroljuk elő, figyelemre tarthatunk számot; midőn hiányait akadályait fejtegetjük, a figyelem részvétté növekszik; de mihelyt az akadályok elhárításáról, a hiányok javításáról kezdjük nézetünket közölni, már az ellenmondás szelleme ébred: már a hallgatókon van a sor, hogy ők is bírálókká váljanak. Ez a bajosság azonban valamint annyi ezer tervkészítőt, úgy minket sem rettent el: hiszen az ideák minden antinomia daczára is állanak és a tétet az ellentét fejtő tökélyre: innen foly az ösztét. Jövő illető terveinket talpazzuk a voltra és jelenre. — Az 1840ki kimutatás szerint azon év octob. 2káiig nagyobb részint garasokból, és kis pótlékul kamatból gyűlt 4810 frt 36 kr. ezüstben; ebből 2800 frt tőkésítve van, 1810 frt elköltetett. Ugyanis vásároltak falusi iskolák számára 1000 darab hazai földabroszt, és 10,000 példány Erdélyi kisközlőiratát, 2000 péld. új ABC-t, 1500 péld. fali ABC-t és nem tudjuk hány példány Utmutatást az olvasni tanításban Vajna Antaltul; a maradék az intézet költségeire ment. Nem akarunk itt abban akadékoskodni, mennyire volna hasznos és épületes vállalat, értekezéseket nyomtatatni a kartonnyomatás tökélyesebb eszközeiről, a gőzerőművek czél- és egyszerűbb készítéséről, és ezeket számos példányokban kiosztatni. — Olvasó bénáknak mondhatná hasonlatinkat és őszintén vallva magunk is tartunk félreértetősöktől, de annál bátrabban merjük állítani, hogy ha ma 300 forinttal 6000 koldusnak egyegy garasára pálnak szerezhetnének reggelire, holott másfelől egy mesterségéhez szegénysége miatt nem kezdhető legénynek adhatnánk állandó kenyeret a kezébe, — tétovázás nélkül az utóbbit tennők. S erről, kegyes uraink! azt véljük nem bajos az alkalmazás falusi iskoláinkra. — Őszszevéve, gyalu, fűró asztalosnak, sutu lakatosnak hasznos. Iskoláinkba tanítani tudó tanítók kellene, hogy illyen egyéneket kaphassunk, biztosítani kell jövedőjüket és ezt inkább egygyel elkezdetni mint százza elenyésző alamizsnát szórni! Valakinek egy széles láböldje van, nagy szárazság áll be; kérdjük meg tőle: vajjon ha választani kellene, nem inkább szeretné-e, hogy egy zápor eső bár 20 négyszeg ölnyit áztasson meg jól, mint ugyan az a menyénységű víz hasztalan permetéül oszolja lábjár. — De untig képellünk, most már beható ékesszólást ohajtanánk tervünk előadására, de részint mivel a nem adottra hiába sovárgunk, részint bizunk, hogy az igazság és tárgy fontossága szárazon is utat tör, röviden mondjuk ezeket. A garasos intézet tökélytelen állapotában is gyümölcsöző volt, ez a részvét és szellemi buzgóság meglétéről bizto-

sít! Tegyük a kicsinyt nagyszerűvé: ez nem fogja a dolog érdekességét csökkenteni, de eredményeit sokasán gyarapítani. Felekezeti ügye volt — tegyük ország ügyévé! Magános vállalat. — legyen a félig már előnkbe jövő kormány pártolta nyilvános intézet! Világosan, a lehető legünnepebb módon, megyei, egyházi s országgyűléseken kötelezi magát minden háztartó gazda egész Erdélyben, hogy gyermekei neveltetése czéljából, minden újév napján egy ezüst garast fizetend a garasos pénztárba! Erdélynek két millió lakója van: ezt középszámban 400,000 gazdára vehetni; tehát 400,000 garas = 20,000 ezüst frt. Ebből 8000 forintot mindjárt lefogva, 40 falusi iskolai tanítót ellátnánk 200 p. frt évi fizetéssel, a maradék 12,000 forintot pedig tőkésítve, 720 frt kamatjából 600 frtot meg más három tanító fizetésére szabnánk, 120 frtot pedig részint a tőke szaporítására, részint ha szükséges (most már hasznos is) lenne szegényebb helységek számára iskolai könyvek és kellékek (requisitumok) megszerzésében segédül fordítánk. Így folytatva, minden éven legalább három új iskola lenne dotálva s azonban a 40 elsőnek szakadatlanul menne a fizetés, és ezekben a szülők minden iskolapénz fizetése alul mentek lennének. Legalább három iskolát mondánk, mert olly helyeken, hol már alapítványok, (ide nem értve az egyházi közönség tagjaitul akár minemű fizetendő pénzt) léteznek, csak ezek jóvedelmét kellene kipótolni a följobb kifizött summára. De csaknem kettőzetni is lehetne a 20,000 tőkét, ha — de meg ne ijedjenek olvasóink — egyszer minden gazda nemes, polgár vagy paraszt, megfizetné a garast; azonkívül a birtokos, magáért és minden birtoklott füsttül egyegy garast. Hiszen kinek ezer antiqua s nova sessiója van is, csak 50 p. frtot fizetne, s bizony meg is teheti! Kincsgyűjtés volna az, mit a lopók el nem lopnak! Ezen intézet életre hozásával a népnevelésre remélhető idves befolyásán kívül, mit nem várhatnánk ennek jól elrendezéséből a hazánkban az egy milliót fölül haladó oláhok magyarosítása tekintetében! Még két kérdés ötlök előmbé: első az, mely helységek iskolai részesüljenek kezdetben és követőleg az intézet jótékony eredményeiben? második, kik legyenek a garasok felszedői? Az első azt vélnök, legtanácsosabb volna a sorsra bízni, csak megszorítással, hogy a mely helység erejéhez képesti tisztességes iskolaházzal nem bír, addig, míg e hiányt ki nem pótolja, a sorsfuzékba a neve be nem megy. Így a felekezeti féltékenység, az elsőség fölötti vita el lesznek mellőzve, s mindenik resignatióval várandja a szerencsés pillanatot. Tervünk e része képesen van a második kérdésre felelettel, mely röviden abban áll, hogy a garasok felszedését bizzuk azokra, kiknek leginkább érdekekben áll az öszvegek bégyülése, t. i. az iskolatanítókra. Mindenik reméli, hogy a legközelebbi húzás az ő helységét üti s így természetes ösztöne lesz a tőkét gyarapítani. A helyszűke tárgyunk további folytatását tiltja, azért benevole! si quid rectius istis novisti candidus imperii!

E. H.

Nagyszerű alapítvány Kolozsvárott majus 3kán. Az idevaló evangelico-reformatorem kollegyiom derék profeszora Méhes Sámuel a közjó s tudományok gyarapítása iránt viselőtő nemes indulatjának, buzgóságának, igen szép, ritka, s magas lélekből folyó példáját adta, midőn a mondott főiskola mellé, melynek maga kiformálódását köszöni, s hol már 32 évek óta érdemtelenen szolgál, egy új professori szék fölállítására 10,000 — tízezer ezüst frt. summából álló alapítványt tett. E nagyszerű ajándék beeset neveli a fiai tisztet és haladatosság azon gyengéd érzése, miszerint a tisztelt férfit majus 1sőjén költ alapító levelében kijelenté, hogy e tétével néhai édes atyjának Méhes Györgynek akarna emléket állítani, ki maga idejében e kis hazának egyik jelesebb, és köztiszteltetben álló polgára, a kolozsvári kollegyiomnak pedig 1776tul 1809ig, tehát 33 esztendőn keresztül a mathesisben, természeti és philosophiai tudományokban felejtethetlen emlékeztető derék, az idővel előhaladó, világos fejű, lelkes profeszora vala, egyszersmind ezen főiskola fáradhatatlanul buzgó s munkás újból építője, melynek diszes külfarmája is a nagy férfit érdemeit hirdeti. — A mondott alapítás Chemia, Mineralogia, Zoologia és Botanica tanítására van: melyeket az új professor két esztendőn keresztül, és hetenkint nyolcz órán tartozik előadni: azonkívül a gyermekek három felső osztályában, hetenkint mindenikben két két órán, Arithmetikát, Algebra-t, Geometriát, a legfelsőben pedig mathematica s természeti Geographiát, és Physika elemeit is tanítani. Fehagyta egyszersmind magának a nagylelkű és sokakat megszégyenítő alapító, míg él az illető professor kinevezése jogát: halála után azon hely az egyházi főtanács által, azon módon fog mindig betöltetni mint a többi professori székek. Most legelsőben a nevezett helyre ajánlá Takács Jánost, jelenleg a bécsi polytechniai intézet derék, és kitünőszerű tehetségekkel bíró nevendékét, mint e czélra tudományos és erkölcsi tekintetben egyaránt alkalmas és mivel ifjat, kinek még két évi idő engedtetik maga további tökéletesítése és külföldön utazásra, s azért új pályájába nem elébb mint 1843 september 1sőjén fog lépni, midőn a mondott alapítvány is folyamathat indul. Azon esetről is, midőn a mondott tudományokra minden tekintetben kész és alkalmas egyén nem lenne, az alapító levelben czélszerű gondoskodás tétetett, mert akkor egy az irt végre

*

kijelendő ifju fog azon tanítói hivatalra elkészíttetni, s a tőke kamatjának felével segítettni. Az alapított 10,000 frt. summa 600 p. frt esztendői kamatjából 500 frt az új professor fizetésére 100 p. frt pedig a fő említett tudományok tanítására szükséges szerekre és experimentumokra fordítatik. — A kolozsvári főiskola előjárói, hová a tisztelt alapító maga jelentését és alapító levelét beadta, a ritka nemes tettet illő méltánnyal és hálával fogadván, azt az erdélyi evangelico reformatum főconsistorium tegnap kezdődött teljesebb számu gyűlésre följelentették, és az alapítás elfogadását és megerősítését kérték, a mi az egész status nagyra becsülését és forró háláját bizonyító, s összehangzó köz részvétellel azon ülésben megis történt, egyszersmind gr. Teleky Domokos vezérleése alatt három világi s három egyházi személyekből álló küldöttség neveztetett ki, melly a tisztelt alapítónak még a gyűlésből vigye meg az egyházi főtanács részéről és nevében az alapítvány becsét méltányló szives köszönetet. A hálaérzés ez önkéntes adóját nyilvánítják magok részokról a kolozsvári evangelico-reformatum kollegium curatorai és professorai is a két magyar haza előtt, azon tisztelt férfinak, ki a hon oltárán a míveltséget és közértelemesedést előmozdító illy szép áldozatot mutatott be; mihez hasonló nagyszerű alapítványt azon főiskola több mint egy század óta nem kapott; mert 1728ban volt midőn gr. Bánffy György Doboka vármegye főispánya, az első gubernator gr. Bánffy György fia annak 20,000 forintokat adott kegyes czélokra, nevezetesen a historiai és philologiai cathedra föladására. — Illy tettet, mellynek jótékony, idvességes befolyása, s így becse szüntelen növekedik, dicsérni szükségtelen: maradandó s az idő hatalmát nem ismerő emléke ez Méhes Sámuelnek: bizonyosága egyszersmind, hogy nem fényes sorsban születettnek is szorgalmas és takarékos gazdálkodással vagyona szert tenni lehet, és azt nem világi hiu, de a világosodást előmozdító sz. czélra fordítani. — Tegnap kollegiyomi ifjuság ritka érdemű tanítóját, iránta viseltető hálás érzése bizonyoságául, faklyás éjji muzsikával és énekekkel tisztelte meg!

M. és J.

Külföld

Nagybritannia. (Parlamentüli ülések). Tavaszutó 3kán a felső házban Buckingham herczeg 120 kérelmet nyujta be a gabnatörvények megváltoztatása ellen s élesen róva meg a miniszteriumot, mellynek főnöke (Melbourne lord) néhány év előtt még a gabnatörvények megváltoztatását veszélyes kísérletnek, sőt valóságos örvöngésnek tartá. A szónok azt jósolja a kormánynak, hogy — ha a gyarmatminiszter által kijelentett ösvényt követendik a gabnatörvényekre nézve — az országot orvosolhatlan zavarba fogják hozni, mellynek következtéséről majd Melbourne lordnak és társainak kelendő felelniök. Melbourne lord kijelenté, miszerint volt ugyan idő, mikor ő a gabnatörvények átvizsgálását nyomós okoknál fogva veszélyesnek tartá; de megjegyzé mindig azt is, hogy ez ellenvetések különös és ideiglenes okokon alapszanak; de a szónok soha sem kötelezé magát arra, hogy a gabnatörvényeket változhatatlanoknak tartsa, mert látta közeledni azon pillanatot, mikor a parlamentnek e kérdést szükségkép meg kelle vizsgálnia. E kérdés időkörülményektől függ, és a jelen körülmények és az ország helyzete e rendszabályt sürgetni látszanak. Ripon gróf fölvilágosítást kért a czélba vett rendszabály elve iránt, mire Melbourne lord még nem adhatta kielégítő választ. Winchelsea lord hasonlag éles szemrehányást tön a kormánynak. — Az alsó házban Russel lord gyarmat miniszter jelenté, miszerint ő a házat tavaszutó 7kén a külföldi gabnára vetendő vámmennyiségről értesíteni fogja; mire Sandon lord kijelenté, hogy ő ugyan e napon ellenző határozatot hozand javaslatba. Erre a ház biztossággá alakulván, Kelly urnak a halálos büntetés megszüntetését (fölségsértés és örgyilkosság esetein kívül) tárgyzató törvényjavaslata véteték tanácskozás alá. A negyedik és ötödik záradék fölrevetése után Kelly ur önkint visszaveté javaslatát és föl-szólítá Russell lordot, hogy a kormánynak e tárgybani billjét haladék nélkül terjessze elő. — Tavaszutó 5kén Inglis Robert ur előlegesen jelenté, hogy tavaszutó 18kán az egyház kiterjesztés kérdésére fordítandja a ház figyelmét. Muntz ur birninghami radical tag tavaszutó 13kára fölírast ígére indítványozni ő fölségéhez, hogy Cardigan lordot hadiszolgálatból elbocsátani kegyeskedjék. A gabnatörvények ellen és mellett számos kérelem nyujtaték be. Lushington ur Antigua

nyugottindiai sziget ültetvényeseitül nyujta be egyet a czukorvám leszállítása ellen, mellyben főokul az hozatik föl, hogy illy rendszerbályok által nemesak érdekeik kockázattá leendenének, hanem néger dolgozóink nevelésére tett fáradaim is sikeretlenekké tétetnének. Ők tehát nemesak a külezukorvám leszállítása iránti kérelmeket fölrevetett, hanem a négerabszolgák munkája által készült czukor használatát az egész angol birodalomban keményen tiltatni kérik. Ezek folytában sir G. Clerk Sandon lord távollétében ennek nevében kijelenté, hogy Sandon lordnak tavaszutó 7kére jelentett ellenjavaslatának következő tartalma leend: „Azon fáradozások és áldozatok tekintetébül, mellyeket a parlament és ország a rabkereskedés és rabszolgaság megszüntetésére azon reménnyel tön, hogy e fáradozások és példa által más országokban is e rosznak enyhítését és végre kiirtását eszközölhetendjük, a ház, jelesül az angol gyarmatokbéli czukorbevétel kilátásai mellett, nincs azon helyzetben, hogy a külezukorvám ő fölségének kormánya által indítványozott leszállítását elfogadhassa.“ Russell lord erre kijelenté, hogy ennek ellenében következő tartalma módosítványt javasland: „Határozatott: a ház tanácsosnak véli az országos jövedelmek mostani hézagát a népsterhek különös sulyosítása nélkül a védő és differentialis vámok józan megváltoztatása által fedezni, egyszersmind a kereskedés és müipar érdekeit elősegelni és a szorgalmas osztályoknak könnyebbséget szerezni; a ház illy cselekvényekben legjobb eszközt lát a közhitelnek és közjólétnek föntartására.“ — Tavaszutó 6kán a fölsőházban a czukor- és gabnakérdés megint heves vita tárgya volt. Az alsóházban Walter ur nottinghami új követ kijelenté, hogy f. hó 17kén az angol szegénységüi törvény javítását tárgyzató miniszteri billnek fölrevetését indítványozandja. Hume ur az egyesült statusok kormányával „Caroline“ gözös és Mac Leod ügyében folytatott levelezést előterjeszteni kívánta, mit azonban Russell lord még nem teljesíthete. Peel Robert ur kérdésére a gyarmatminiszter kijelenté, hogy a kormány Elliot kapitánynak előleges békekötését nem helyesli s hogy e kapitány helyett Pottinger Henry neveztetett ki meghatalmazottá Chinában. Hume ur továbbá kérdést tön az iránt, ha valjon a kormány kapott-e tudósítást Egyiptomból a porta és alkirály közötti ügy azonképeni kiegyenlítéséről, miképen az angol kormány részéről biztosítva volt, Russell lord kijelenté, hogy ez ügy iránt nem bocsátkozhatik taglalatokba.

A gabnatörvények és czukorvám kérdése élethalál-harcot idézett elő az angol hírlapok közt. A M. Chronicle diadalérettel jósolja a gabnatörvények nem sokára bekövetkezni kellő halálát; a törnylapok ellenben (mellyeknek mellesleg mondva a rémülés és kétségbeses tajtékat üz dühös szájokra) a miniszterek e javaslatában csak becsstelen pártselfogást akarnak látni; annyit azonban mindenesetre megvállanak, hogy ez ügy a reformbill idejéhez hasonló izgatást idézend elő, és ennek eredményei a toryk által nem a remény hangján számoltatnak ki. Egyébiránt akár nyer többséget a kormány, akár nem nyer, a parlament eloszlatása elkerülhetlennek látszik, kivált ha Sandon lordnak a czukorvám tárgybani ellenjavaslata kevesbségben hagyná a miniszteriumot. A Standard azt állítja, hogy Melbourne lord tav. utó 4én a királynénál Windsorban látogatáson levén, ő fölségét illy eredmény lehetőségére figyelmesre tette.

Törökhön. A porta Candia szigetét, az ott általánosan elterjedt lázadás következtében ostromzár alá tette; csak Canca, Suda, Rettimo és Candia kikötői vannak fölmentve. Az ostromzár föntartására 10 hadihajó fog küldetni. — A porta tavaszutó 19kén a külföldi hatalmak követeit értesíté, hogy egyiptomi ügy elintézésére a közbenjáró hatalmak által tett ajánlatokat elfogadta. Az alkirályság örökségi joggal Mehemed Ali családjára ruháztatott, úgy, hogy az alkirály férfi utódjai közül mindig a legidősb követi elődjét. A hadítisztek kinevezése alulról föl ezredesig az alkirálynak hagyott meg. A porta részéről az országos jövedelem negyedére tett követelés iránt a kiküldött biztostul Egyiptom pénzvizsnyai iránt előbb tudósítás váratik. A porta e fölött azon kérdést intézé a külfövekhez: mit fognak tenni a hatalmak? ha Mehemed Ali a kinevező fermán többi pontjainak nem engedelmeskednék? A követek még nem válaszoltak. A külminiszter Pontois gróft is megkérdé az iránt, mit teend most Franciaország miután Mehemed Alinak örökségi jog adatott és tisztjeinek kinevezése megengedett? Pontois ur erre nem birt határozott feleletet adni.

Közelgetvén pedig a jövő félev, kettős folyóiratunkra az előfizetési díjt kegyes pártfogóink és olvasóink a legközelebbi Medard vasárra érkező alkalmakkal legbiztosabban megküldhetik a szerkesztőséghez barátok piaczn k e c s k e m é t i (most egyetemi) és a r a n y h i m z ő u t c z a 410ik számu sarokház 2ik emeletébe. — Félevi ára postán borítékosan 4 frt 48 kr. pengő.

Angol-magyar intézet. Gifford János az angol-magyar intézet képviselője, eddigi lakhelyét a „Tigris“ vendéghozadóból a Neumayer házba (régü posta-utca Nro 25) tevén át, e napságtul fogva azokat kik vele értekezni s egyezkedésbe lépni kívánnak, új lakhelyében szivesen fogadandja. — Pest, majus 18kán 1841.

Politikai, tudományművészeti folyóirat. A Magyar Tudományos Akadémia által kiadott gazdasági társasági és havi literatúrájával minden héten kétszer két kétféle jelen meg.

Aszódüi I. nyöi idősb Szegében is meg. ben f. e. majus.

Hazai I.

lum. Század látni tudó nem ha sem volt le Pannonián ha a külellensé haték oda mag szatesen zava

nek aztán nyatatórok, Ottok teinkben oriás los csapási ala re össze. Mi a külviharoknak zsiszbasztó ál

lánk képesek gyent félre té ijednek, nyilt kell vallanunk kel ritkán tu

vebben fejteg sok nekünk n nekének fénygári életünkbe térjünk—legy

gé csudálkozó álladalmi visz bé kockázta honvédelmi re

nyugot és kel tatére volt, m időrés, mint n tani, hol a ne

la legelső és óra, minden h hatá a nemzet étezését tettel

katonai alapo sajtáságos te maga előtt az védelmi rend

gyarországon pedig mig ér nemzetet érd elvek egyenli

ké az egymás honszeretet, r gaszkodás, m lenné teszik? harez, mellye

rónait, hegye esörgése egy lékezetünkbe, nyelv, mellyn örökös viszha zetei, szokás

nek sajtáság ránk jogokat zete: ezek m hez, mit hazá hez csatolnak és célt tűzn tan és hontal gasb erkölcsi pedig védele legelső politi